

Acompanyament digital i educació digital: 12-18 anys

Evaristo González Prieto

Professor, periodista i investigador en educació, comunicació i tecnologies

Introducció

Vivim immersos en un món digital on, els darrers anys, ens hem anant ficant de forma ràpida i sense instruccions ni educació prèvies. Internet i tots els dispositius al nostre abast han estat les vies físiques i digitals per on transitin contínues propostes, continguts i tot allò imaginable o inimaginable. El conjunt és al núvol (és a dir, en altres màquines físiques), a l'abast de qui lliurement ho vulgui consultar. Pràcticament no n'hi ha filtres ni regulacions, i poques avaluacions d'efectes en prémer el clic de torn. I menys una mínima formació prèvia en la responsabilitat que impliquen les nostres actuacions, amb repercussions posteriors en les altres persones i en nosaltres mateixos. Som peces d'un gran puzzle digital amb minses escapatòries.

Adolescents i adults hem anant descarregant aplicacions facilitades com a gratuïtes, acceptant galetes i el que calgui, oferint les nostres dades a no se sap qui, penjant i compartint imatges i vídeos de tot tipus, sent víctimes de la captació contínua i imparable de la nostra atenció, amb la reducció de les hores de son i descans. Aquí ens focalitzem en l'adolescència, però hi podríem encabir la població adulta i ja certa infantesa precoç, que accedeix a tot pel mateix sistema: via telèfons mòbils comprats per les famílies, les quals se suposa que els donen permís per des-

carregar aplicacions que no els tocarien per edat. Darrerament, en vista dels efectes, algunes famílies demanen a l'escola que en reguli els usos o prohibeixi els dispositius dins (no es difícil esbrinar què passarà en sortir del recinte escolar, al carrer o als domicilis amb l'ús dels aparells), quan un recurs imprescindible és una veritable educació digital, predicar amb el bon exemple de tothom i fomentar la responsabilitat col·lectiva. En tot cas, la realitat és diversa i des dels sectors educatius a poc a poc hi ha polítiques, compromisos, programacions i experiències per avançar en la formació digital. Siguem «tecnooptimistes», per sobre de tot.

Contextos digitals i presencials en vides adolescents

L'actual adolescència va néixer en entorns digitals, immersa en dispositius plens de possibilitats que els poden captivar durant tot el dia. El despertar a la vida adulta es veu acompanyat per l'accessibilitat a mons de tot tipus que els poden ajudar a aprendre, orientar-los, estimular en positiu i obrir els ulls a fonts d'informació diverses. Mai havíem disposat de tants recursos per aprendre, accessibles a tothom i en gran part gratuïts. Tampoc mai la llibertat de penjar i consultar anava acompanyada de mons perversos i de maldats humanes a disposició de tothom.

Enmig, l'adolescència se sent en la companyia digital de xarxes socials, missatgeria i productes audiovisuals de tota mena, que sovint signifiquen soledat en grup, narcisisme exposat a la xarxa i venda de la pròpia personalitat com si fos un producte més que cal monetitzar. Pot quedar atrapada per la captació contínua de la seva atenció entre alertes, notificaciones i scrolls infinits facilitats per algorismes captivadors que volen que ningú es perdi res. O seguir creadors de continguts i influenciadors enlluernadors que poden informar de tot a vegades sense saber gaire de què parlen, com si els seus consells tinguessin sempre fiabilitat científica: sobre salut, cosmètica, alimentació, autolesions, estètica, temptacions suïcides, relacions, sexualitat, ansietat i el que calgui.

Aquest treball recull un dels temes presentats en la XIII Jornada Multidisciplinària de la Societat Catalana de Pediatria, que sota el títol «Salut digital en pediatria» va tenir lloc a Barcelona, a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i Balears, el 25 de novembre de 2023.

Correspondència

Evaristo González Prieto
C/ Sometent Castella, 122, 5è 1a. 08225 Terrassa (Barcelona)
evaristogonzal@gmail.com

Treball rebut: 12.05.2024 - Treball acceptat: 26.06.2024

González-Prieto E.
Acompanyament digital i educació digital: 12-18 anys.
Pediatria Catalana. 2024;84(2):86-8.

Justament, tot passa en moments vitals de canvis físics i psicològics, en què es forma la personalitat, i conviu amb models com els de les vides d'Instagram i TikTok.

Al costat de les gran oportunitats i dels efectes positius que brinda i produeix la digitalització global en l'adolescència, en un món capitalista, ràpid i amb demandes d'uns estàndards concrets, es donen a conèixer afectacions en la salut mental, depressions, tristesa, ansietats, consums, neofòbies, postures, dependències, masclismes, captacions, jocs, manca de fortalesa personal, etc. Hi ha qui estableix lligams entre internet, pantalles, dispositius i aquests estats personals i socials, com si només hi haguessin culpables digitals. A això s'hi afegeixen llibres oportuns i interessants que, des dels títols o les promocions, utilitzen velles tècniques de captació persuasiva en què les pantalles sempre són les causants principals, amb termes com *generació ansiosa*, *cretins digitals*, *fills imbècils*, *devoren els nostres fills*, etc.

També hi ha professionals que pensen que les manifestacions relacionades amb la salut i els estats d'ànim ja hi eren en la societat. Ara són més visibles, conegudes, exposades, ampliadades i compartides gràcies a internet¹⁻². No són partidaris de mesures prohibicionistes, sí d'analitzar els contextos en conjunt i situar-los en l'actualitat per adoptar mesures posteriors. Mentre, l'adolescència necessita acompanyament, guiatge, contextualitzar el seu entorn perquè l'entenguin, ser escoltada, capacitat empàtica amb ella i oferir-los l'educació per a un món canviant, on el futur es desconeix però cal preparar-lo des del present, i on la digitalització serà indubtable.

Cal tenir en compte també en quines circumstàncies grans sectors de la nostra adolescència viuen cada dia. La pobresa extrema o la riquesa desmesurada, les desestructuracions, les ignoràncies, les violències de tot tipus, el sexisme, el desarrelament, les ideologies i les postures extremistes, la soledat, les propostes per aconseguir diner fàcil, l'arribada des d'altres països o llocs fugint de situacions complicades són condicionants que marquen, i tot forma part del seu món físic i real, amb gran poder per generar problemàtiques concretes. Mentre, a això li afegim les ja imprescindibles interferències digitals. Allò que observem respon a unes causes, es dona en uns contextos i uns entorns complexos, on els judicis fàcils des de posicions adultes tenen la possibilitat d'encertar o no. En tot cas, més que jutjar s'imposa ajudar.

Acompanyar i educar en digital

A més del compromís efectiu d'educar en digital des de les aules, com dèiem, l'exemple personal i social en l'ús de la tecnologia és una bona font d'aprenentatges per a la infància i l'adolescència. Com a punt de partida, els centres educatius disposen de docu-

mentació oficial elaborada per les autoritats educatives i experts, a més d'altres propostes d'organismes i entitats que defineixen i guien sobre què cal aprendre i com fer-ho³⁻⁴. Però alguns entorns i certes pressions socials o mediàtiques originen certa por que acaba en restriccions i fins i tot en prohibicions a les aules. A més, hi ha postures negacionistes vers l'ús de la tecnologia, defensades per llibres que, oportunament, ressalten conseqüències i preveuen més problemes si no seguim les seves recomanacions⁵⁻⁸.

També hi ha estudis i informes d'organitzacions estatals i internacionals que periòdicament analitzen en profunditat l'impacte tecnològic i aporten directrius per entendre i guiar actuacions de millora, si calen⁹⁻¹⁰. Per tant, hi ha eines per passar de la teoria a la pràctica i a l'inrevés.

La tecnoètica, la ciberconvivència i l'ús saludable de les tecnologies són continguts imprescindibles, al costat d'aprendre mecanismes per centrar l'atenció en allò que és important i no solament en urgències que marquen les xarxes. És el que anomenem el control de l'atracció d'allò que no hauria de ser un estímul en aquell moment, encadenat a d'altres en la mateixa línia. S'ha d'aprendre que el sentit comú digital protegeix i és la millor autoregulació davant les pressions de les plataformes, persones del voltant i fites personals que potser no són tan fonamentals. Però aquest sentit comú s'ha de formar per saber com actuar correctament davant les situacions.

Propostes des del tecnooptimisme educatiu

Tant el món educatiu com el medicopediàtric es necessiten mútuament perquè l'educació digital arribi a l'adolescent i a la seva família de la forma més efectiva i saludable possible.

Des de l'optimisme educatiu es fan diverses propostes:

- Educació amb la col·laboració de professorat, famílies i alumnat, amb les idees i reflexions de tot-hom, tretes dels experts i també de la pràctica i experiències viscudes.
- Reglamentacions i normatives de les autoritats reguladores perquè les empreses tecnològiques adoptin criteris ètics i responsables, amb el valor afegit de no pertorbar les persones i sí construir des de la positivitat i l'eficàcia. La realitat mostra com la globalització i determinats interessos busquen formes per aconseguir els seus propòsits: legals, alegals o il·legals.
- Continguts actualment imprescindibles a les aules. Responen a necessitats i a demandes de la societat i de les persones, amb certs nexes digitals i interrelacions conjuntes entre tots:

- Educació digital i en ciberconvivència, incloent-hi els efectes també en la salut pròpia i aliena.
- Educació mediàtica, amb la discriminació de la veracitat, credibilitat de les informacions, notícies falses, mentides i corrents d'opinió.
- Educació sobre el clima i la seva preservació, incloent-hi també tot el que es relaciona amb la despesa energètica que provoquen les tecnologies i l'origen de les matèries primeres per fabricar el maquinari.
- Educació sexoafectiva i relacional des de la infància, incidint també en la imatge personal que es distribueix a internet i les conseqüències, els efectes del masclisme i de la hipersexualització imperants, mecanismes de captació de menors a les xarxes, enganyos, pederàstia, etc.
- L'empatia de saber situar-se en el lloc dels altres, de pensar abans d'actuar a internet i de prevenir els efectes que poden generar continguts i comentaris abans de penjar-los.
- Aprendre a desconnectar de xarxes i de pantalles en determinats moments i a connectar amb nosaltres mateixos. El silenci interior serveix per escoltar-nos.
- El valor del nosaltres respecte al jo. En el món digital la col·lectivitat també hauria d'importar més que la individualitat.

Conclusions

L'educació digital implica a tothom perquè el món és digital, la tecnologia mou tots els sectors i el món laboral es compon en part per aspectes lligats a un sector que va unit a la globalització. La irrupció de les tecnologies ha provocat canvis continus i adaptacions a un món que no ha inclòs formació prèvia per a la majoria d'usuaris. Els efectes d'aquest procés sense retorn ja es veuen i s'estudien. Cal una educació i una formació en les etapes d'educació obligatòria, però també en el món adult, en un continu autoaprenentatge.

A tots ens afecta la frase que s'atribueix a l'entomòleg i biòleg dels Estats Units Edward Wilson (1929-2021): «El veritable problema de la humanitat és que tenim emocions del paleolític, institucions medievals i tecnologia pròpia d'un déu. I això és terriblement perillós».

Les escoles i les consultes pediàtriques tenen un gran paper i s'esforcen a provocar canvis positius. En els temes educatius, tot i que a vegades passa que allò que l'escola ensenya a les aules, en sortir al carrer, alguns sectors de la societat ho neguen, la força col·lectiva i la creença en els canvis consolidaran les millores. Cal seguir endavant: l'educació és la forma més efectiva de millorar el món. També el digital.

Bibliografia

1. Candice LO. The great rewiring: is social media really behind an epidemic of teenage mental illness? *Nature*. Accessible a la xarxa [data de consulta: 29-03-2024]. Disponible a: <https://www.nature.com/articles/d41586-024-00902-2>
2. Eiko & Teams. Social media bans don't address youth mental health problems. Eiko Lab. Accessible a la xarxa [data de consulta: 23-04-2024]. Disponible a: <https://eiko-fried.com/social-media-bans-dont-address-youth-mental-health-problems/>
3. Generalitat de Catalunya. Les tecnologies digitals a la infància, l'adolescència i la joventut. Barcelona, 2017. Disponible a: <https://govern.cat/govern/docs/2022/09/28/11/29/4930d590-e484-42eb-a98a-a8444f4563a9.pdf>.
4. Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya. Marc de referència de la competència digital docent. Barcelona, 2022. Disponible a: <https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/pla-educacio-digital/marc-referencia-competencia-digital-docent/marc-referencia-cdd.pdf>
5. Hari J. El valor de la atenció. Barcelona: Península/Planeta; 2023.
6. Desmurget M. La fàbrica de cretinos digitals. Barcelona: Península/Planeta; 2020.
7. Villar F. Cómo las pantallas devoran a nuestros hijos/Com les pantalles devoren els nostres fills. Barcelona: Herder; 2023.
8. Haidt J. La generació ansiosa. Barcelona: Deusto/Planeta; 2024.
9. ONTSI. Gobierno de España. Ministerio de Asuntos Económicos y Transformación Digital. Secretaría de Estado de Digitalización e Inteligencia Artificial. Impacto del aumento del uso de Internet y las redes sociales en la salud mental de jóvenes y adolescentes. Madrid, octubre 2023. Disponible a: <https://www.ontsi.es/sites/ontsi/files/2023-10/policybriefredesocialesaludmentaljovenesyadolescentes.pdf>
10. UNICEF. Impacto de la tecnología en la adolescencia. Madrid, 2021. Disponible a: <https://www.unicef.es/publicacion/impacto-de-la-tecnologia-en-la-adolescencia>